

Aan het college van burgemeester en wethouders gemeente Eindhoven
T.a.v. het hoofd van de afdeling Verkeer, Milieu en Duurzaamheid
Postbus 90150
5600 RB Eindhoven

Datum: 18 december 2022

Betreft: Zienswijze, reactie op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)

Geacht college,

Hierbij biedt Stichting BETER EINDHOVEN (hierna te noemen S.B.E.) u haar zienswijze aan in reactie op de voorliggende Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

Algemene opmerkingen

Eindhoven heeft grote ambities: “Als centrumstad vervult Eindhoven een cruciale rol bij de versterking van Brainport Eindhoven als economische wereldspeler op het gebied van kennisintensieve maakindustrie en design.” (NRD, pag. 8). Stichting BETER EINDHOVEN vindt dat daar een navenant grote verantwoordelijkheid voor het halen van de doelstellingen op het gebied van klimaat en duurzaamheid, biodiversiteit, rechtvaardigheid et cetera bij hoort.

S.B.E. constateert dat de notitie abstract en soms ook vaag is. Ambities en opgaven duikelen over elkaar heen, worden steeds anders verwoord, en lopen door elkaar heen. De NRD is daardoor moeilijk te doorgronden. De kans is groot dat alleen 'ingewijden' zullen reageren. Dat is een gemiste kans voor de grote meerderheid van de inwoners van Eindhoven om ‘aan de voorkant’ mee te denken, terwijl de omgevingsvisie bepalend is, ten minste richtinggevend voor in welke stad ze in de toekomst wonen.

Participatieprincipes

Op p.5 staat dat het doel is om middels participatie te komen tot een breed gedragen omgevingsvisie. In het recente verleden is die ambitie onvoldoende gerealiseerd en heeft participatie eerder het ongenoegen onder een groot deel van de insprekers vergroot. De discussie rondom Vonk heeft dat opnieuw bevestigd. De wethouder verzochtte dat een startdocument nodig was geweest. Ook als het gaat om de omgevingsvisie 2.0 lijkt het erop dat insprekers instappen op een rijdende trein. De uitgangspunten liggen immers vast en zijn kennelijk niet bespreekbaar.

In de kolom OER (NRD, pag. 5) is geen plaats ingeruimd voor participatie. Dit komt niet overeen met een m.e.r.-procedure, waar ook inspraak mogelijk is op het MER.

Het college heeft geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om voorafgaand aan het ontwikkelen van de varianten perspectieven en toekomstbeelden bij de inwoners op te halen. Integendeel, de gemeente heeft gekozen voor een 'traditionele' vorm van participatie, namelijk reageren op een initiatief van het college. Men had ook de aanbevelingen uit de eindrapportage over de dialoog over brede welvaart kunnen kiezen,

namelijk geef ruimte om inwoners zelf invulling te laten geven aan hoe zij willen dat hun stad er uit moet gaan zien en wees duidelijk over de rol van inwoners. Het project Blik op Eindhoven heeft waardevolle inzichten opgeleverd over brede welvaart, die evenzovele bouwstenen zijn voor een langetermijnvisie op de stad, waarvan de omgevingsvisie een onderdeel is. Wij pleiten ervoor om zoveel mogelijk inzichten van verschillende partijen mee te nemen, ook om te voorkomen dat (weer) de meest voor de hand liggende opties worden gekozen.

Een van de *Brainport Principes* (zie ook later) zegt: *“We geven (toekomstige) bewoners invloed op het plan. We handelen vanuit het principe ‘vraag het aan de gebruiker’.”*

Enkele bevindingen uit de eindrapportage Blik op Eindhoven:

- De groei van de stad houdt Eindhovenaren bezig;
- Niet iedereen ervaart zelf de toegevoegde waarde van het economisch succes van de Brainportregio;
- Luisteren is een relevant instrument;
- Lokale overheid en de inwoners van Eindhoven hebben gezamenlijke verantwoordelijkheden ten aanzien van een leefbare stad;
- 92% vindt de eigen directe leefomgeving belangrijk tot zeer belangrijk;
- Hoewel dat niet voor iedereen geldt, zijn mensen bezorgd over verdichting en vragen zich af of er nog voldoende ruimte overblijft voor een groen gezonde leefomgeving. Men wil leefwijken, geen woonwijken bouwen;
- Betaalbaar wonen, kansen om armoede tegen te gaan en positie van kwetsbare mensen verbeteren. Zorgen over kwetsbare groepen en toenemende inkomens- en arbeidsparticipatieverschillen. Niet iedereen profiteert van toegenomen economische welvaart. Kansen van kinderen op betaalbare en passende woning, een baan, voldoende ontwikkelingsmogelijkheden, maar dat laatste voor iedereen;
- Groene karakter van de stad en de omgeving erg belangrijk, in de directe leefomgeving en in de vorm van parken en natuurgebieden in en om de stad

Begrippen en jargon

De NRD bevat veel begrippen en jargon. Voorbeelden: *‘stedelijke knooppunten’*, *‘hoogstedelijk’*, *‘metropolitane stedelijkheid’*, *‘leefomgeving’* en (vooral) *‘economische wereldspeler’*. De tekst spreekt een aantal keren over *‘realistische extremen’*. Ook dit is onduidelijk wat dat is. Begrippen en jargon moeten in het OER duidelijk gedefinieerd of nauwkeurig omschreven worden. Het OER moet voor iedereen te begrijpen zijn en daarom duidelijk zijn wat er met begrippen en jargon wordt bedoeld.

In 1.3 wordt het ontwikkelperspectief opgevoerd. De omschrijving is erg summier. Het OER moet de relatie van de omgevingsvisie met het ontwikkelperspectief duidelijk beschrijven.

Beleidskader en doel

Vraag: *“Waarom kiest het college 2040 als planhorizon, terwijl zowel de nationale als de provinciale omgevingsvisies 2050 gebruiken?”*

De nationale omgevingsvisie heeft als doel dat de Nederlandse economie in 2050 geheel circulair is en de broeikasemissies met 95 procent heeft gereduceerd.

De provinciale omgevingsvisie streeft naar 100% duurzame energie, grotendeels afkomstig uit Noord-Brabant. Voor de leefomgevingskwaliteit stelt de provincie dat deze op alle aspecten beter moet zijn dan het wettelijk minimumniveau. Verder stelt de provincie dat proactief en preventief boven gevolgbeperking en herstel gaan. Het is onduidelijk of het streven naar 'geheel circulair' en '100% duurzame energie' ook doeleinden zijn van de Omgevingsvisie 2.0. S.B.E. vindt dat deze onduidelijkheden in het OER weggenomen moeten worden.

Uit het project Blik op Eindhoven volgt dat Eindhovenaren een stad willen met een balans in de economische, sociale en ecologische ontwikkelingen, met speciale aandacht voor de eigen directe leefomgeving.

S.B.E. is daarom van mening dat het OER zo concreet mogelijke toetsstenen voor de beschreven ambities moet bevatten. Het OER moet ook uitsluitend geven over hoe de nieuwe ontwikkelingen aan alle, of slechts enkele (in dat geval minimaal hoeveel?), aan de hierboven gestelde doelen bijdragen.

Ambities

Eindhoven heeft in de Omgevingsvisie 1.0 (2020) de volgende ambities geformuleerd (NRD pag. 8): economische wereldspeler; gezonde en toekomstbestendige stad; een sociale, inclusieve en gastvrije stad en een authentieke stad. Die laatste ambitie vinden we niet meer terug in de NRD. S.B.E. vindt deze echter wel belangrijk.

De notitie gaat uit van de ambities uit de omgevingsvisie 1.0 (NRD, pag. 8) en vier deelambities (NRD, bijlage 3) en zes stedelijke opgaven (NRD, pag. 10), maar louter in algemene termen: "werken aan", "aandacht geven" e.d..

Het verstedelijkingsakkoord verwoordt andere ambities dan de deelambities van de stad die op p.8 staan vermeld. Op pag. 4 gezegd staat: *"om onze ambities waar te kunnen maken, en gelijktijdig een aantrekkelijke, gezonde stad te zijn"*. Dat suggereert dat de eerstgenoemde ambities de werkelijke ambities zijn en voorrang hebben. Maar een gezonde stad is toch ook een ambitie (pag. 8)? Er lijkt geen evenwicht te bestaan tussen de ambities.

Op pag. 3 worden meteen de ambities/opgaven van economische groei verwoord (naar 300.000 inwoners in 2040; in 2040 40.000 woningen en 36.000 banen erbij). Later worden dat vaste uitgangspunten genoemd (p.11). Op welke berekening zijn die getallen gebaseerd? In welke documenten zijn die uitgangspunten zorgvuldig onderbouwd en verantwoord? Zijn die uitgangspunten haalbaar en reëel, gezien de ongewisse ontwikkelingen van wereldhandel, inflatie, multi-crisis, et cetera?

Ook constateert de NRD (pag. 10): *"Het nieuwe beleid leidt naar verwachting tot aanscherping van de ambities en het wijzigen of toevoegen van stedelijke opgaven. Dit wordt dan meegenomen in de omgevingsvisie 2.0."* Het is niet duidelijk wat het college onder aanscherping verstaat. Bovendien suggereert het college dat deze aanscherping pas in de omgevingsvisie aan de orde komt en niet in het OER.

"Er is een diversiteit aan stedelijke en dorpse woonmilieus, maar het hoogstedelijk woonmilieu is nog weinig aanwezig." (NRD, pag. 24, onderstreping S.B.E.) Hiermee suggereert het college dat het de bedoeling is dat op meer plaatsen dan het centrum een hoogstedelijk woonmilieu wenselijk is. Op pag. 23 wordt *"hoogstedelijk"* direct gerelateerd aan de ambitie van *"economische wereldspeler"*. Heeft de economische

ambitie voorrang boven de andere drie en wordt deze in het OER (voldoende) kritisch onderzocht op de effecten op de andere (deel)ambities?

"Eindhoven zet daarom rand voorwaardelijk in op gezonde en duurzame verstedelijking met behoud van stedelijke en dorpse kwaliteiten en met bijzondere aandacht voor sociale cohesie en inclusie." (NRD, pag 8, ondersteuning S.B.E.) Worden deze grenzen aan de economische groei in het OER onderzocht en (kwantitatief, kwalitatief) geoperationaliseerd? Wat verstaat het college onder *"duurzame verstedelijking"*?

Varianten

Waarom worden in het OER varianten beschreven en beoordeeld en geen alternatieven/scenario's?

S.B.E. mist in de varianten de plaats die het vliegveld en het spoor krijgen. De overlast van het vliegveld moet begrensd zijn (worden); voor het vervoer van gevaarlijke stoffen moet een andere route worden gevonden die niet door het centrum van de stad gaat. Beide keuzes hebben milieu- en gezondheidseffecten.

Alle varianten, behalve de referentievariant, gaan uit van 40.000 extra woningen. Deze woningen zijn nodig tegen de achtergrond van de gewenste economische groei. Wordt per variant bekeken of, en zo ja in hoeverre, deze groei gewenst is om de huidige problemen aan te kunnen pakken?

Is het fysiek mogelijk om het totaal aantal woningen met 35% uit te breiden? Ten koste van wat gaat dat, bijvoorbeeld de kenmerkende Eindhovense stedenbouwkundige kwaliteiten van het centrum, de stadsdelen, wijken en buurten? Is het wel mogelijk om 30.000 woningen binnen de ring te bouwen en tegelijk voldoende beweegruimte te waarborgen, laat staan groen (pag. 12)?

Verschillen de varianten van elkaar in doelgroepen waarvoor de woningen 'bestemd' zijn? M.a.w. is er een relatie tussen de variant en de groei in een of meer economische sectoren? Voorbeeld: is de variant Eindhoven city vooral gericht op hightechindustrie en (veel) minder op mkb? Geeft de OER inzicht in de vraag in Eindhoven naar aantallen en typen woningen, woonmilieus en prijsklasse?

Bevat het OER, los van de beschreven varianten, een voorkeursvariant die uitgangspunt is voor de omgevingsvisie? Zo ja, hoe is deze opgebouwd, uit elementen van de drie beschreven en beoordeelde varianten?

Onderzoeksvariant 1 *"bouwt voort op de metropolitane stedelijkheid van het centrumgebied"*. Het OER moet een duidelijke beschrijving van metropolitane stedelijkheid geven, bijvoorbeeld in termen van bebouwingsdichtheid, verhouding woningen-voorzieningen (commercieel, niet-commercieel), verdeling woningen naar klasse, hoeveelheid groen et cetera.

"Ook [in onderzoeksvariant 2] wordt ingezet op het hoogstedelijk karakter van het centrum." Is hier sprake van een ander (hoogstedelijk) karakter dan de metropolitane stedelijkheid van onderzoeksvariant 1?

Onderzoeksvariant 3 is te karakteriseren met *"verdichting van de stad (...) rondom (wijk)centra. Het accent van de verdichting ligt hierbij in het centrum."* Deze variant sluit het beste aan bij de bestaande stad, *"waarbij de natuurlijke opbouw van de stad gehandhaafd wordt"*.

Onderzoeksvariant 3, de 10-minutenstad, sluit het beste aan bij de behoefte van Eindhovenaren aan een goede bereikbaarheid van voorzieningen in de eigen directe woonomgeving. Deze variant sluit ook het beste aan bij de behoefte aan meer groen in de buurten (directe leefomgeving). Groen draagt bij aan gezondheid en duurzaamheid.

De referentievariant gaat over de autonome ontwikkeling. Hierbij dient geëxpliciteerd te worden welke plannen/projecten zijn vastgesteld die onder autonome ontwikkeling vallen. Is KnoopXL hierin bijvoorbeeld al meegenomen, en zo ja, hoe?

Het is onduidelijk of, en zo ja in hoeverre, er overlap is tussen variant 3 en de referentievariant. De referentievariant komt volledig uit de lucht vallen en moet daarom in het OER onderbouwd worden. Dat is wel uitermate relevant want de referentievariant kan – gezien de aanhoudend ongewisse perioden van multi-crisis – wel eens veruit het meest reële scenario zijn.

Beoordelingscriteria

De beoordelingscriteria moeten in het OER niet alleen toegepast worden op de drie onderzoeksvarianten, maar ook op de referentievariant. Dat zou zeer wenselijk zijn gezien het realiteitsgehalte van dat scenario.

Als Eindhoven de beschreven ambities heeft hoort daar ook een passende verantwoordelijkheid bij. Het is dus logisch dat het OER hierop aansluit, d.w.z. duidelijk maakt wat de bijdrage is aan nationale, Europese en mondiale doelstellingen en zich in zijn beschrijving van de effecten niet beperkt tot lokale effecten, maar ook verder kijkt naar effecten op: klimaat, biodiversiteit, materialengebruik (uitputting), energie(transitie) et cetera. Beter zou zijn: beschrijf en beoordeel in het OER de bijdrage (positief en negatief) aan de zeventien duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), die ook door Nederland zijn onderschreven. [Negen cruciale parameters.]

In 2017 hebben de negen gemeenten die het stedelijk gebied Eindhoven (SGE) vormen, afspraken gemaakt om (1) *“voldoende woningen om de groei van de bevolking op te vangen”* met (2) *“een aanbod van aantrekkelijke, unieke, toonaangevende, innovatieve en gevarieerde woonmilieus”*. (AFSPRAKENKADER WONEN 2017, pag. 2)

Bijlage 1 van het Afsprakenkader stelt dat *“de volgende principes worden nader uitgewerkt*

“– Koesteren van identiteit

– Ruimte voor innovatie

– Vraaggericht ontwikkelen: de wauw factor

– Invloed voor bewoners

– Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus””

– Benutting regionaal schaalniveau”; en medio 2019 toegevoegd:

“– Gezonde verstedelijking”.

Op 5 maart 2020 verscheen CONCRETISERING BRAINPORT PRINCIPES. Hierin lezen we dat *“alle nieuwe woningbouwontwikkelingen dienen te worden ontwikkeld aan de hand van 7 Brainport Principes.”* (pag. 2) en

“gelet op de ambities van Brainport en de verworven mainport status ‘past het ons’ om voorop te lopen als regio, zeker als het gaat om thema’s als duurzaamheid, gezondheid en klimaatadaptatie ...”. (pag. 3)

In 2022 heeft het SGE de afspraken herijkt. De zeven Brainport Principes blijven overeind.

S.B.E. vindt dat het OER deze principes mede als uitgangspunt moet nemen voor de beschrijving en beoordeling van de varianten. De beoordelingscriteria in de NRD zijn echter niet operationeel. Wat is de Eindhovense ambitie voor de beoordelingscriteria? M.a.w. wat zijn de grenzen per criterium? Dit moet worden uitgewerkt in het OER, o.a. gebruikmakend van de *Brainport Principes*, *SDG's*, de negen grenzen waarbinnen de aarde moet manoeuvreren om gezond te blijven van het [Stockholm Resilience Centre](#). Het OER moet per variant bepalen wanneer en hoe aan een bepaald criterium wordt voldaan. Hoe gaat het OER in dit verband om met het voorzorgbeginsel, het principe ‘de vervuiler betaalt’ en het subsidiariteitsbeginsel?

Procedure

Het OER wordt gelijktijdig opgesteld met de ontwerp-omgevingsvisie. (NRD, pag. 19) *“De strategische keuzes van de omgevingsvisie staan los van de onderzoeksvarianten.”* (NRD, pag. 4 en 11) Deze zin suggereert dat de uitkomsten van het OER niet van belang zijn. Het OER moet deze keuze beargumenteren.

S.B.E. vertrouwt erop u middels haar Zienswijze u hierbij voldoende handvatten te geven, het voorliggende proces integraal en in samenhang aanvullend te versterken.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

P. Henkemans
Voorzitter Stichting BETER EINDHOVEN

P.J. Struik
Secretaris Stichting BETER EINDHOVEN

www.stichtingbetereindhoven.nl / info@stichtingbetereindhoven.nl

KvK 81039158

Bankrekening nr.: NL48ABNA0101119577

ANBI - RSIN: 861900728

Steun juist nu Stichting BETER EINDHOVEN en doneer via: NL48ABNA0101119577

Bijlagen: 4 ([hyperlinks](#) rapporten via afbeeldingen)

Eindrapportage Blik op Eindhoven, februari 2022

Afsprakenkader Wonen 2017, 11 juli 2017 Aantrekkelijke woonmilieus in het Stedelijk Gebied Eindhoven

Concretisering Brainport Principes, 5 maart 2020

Bouwen aan de toekomst, Afsprakenkader Wonen SGE 2022, herijking van het in 2017 vastgestelde Afsprakenkader

De stichting (S.B.E.) heeft tot doel te bevorderen dat in Eindhoven het besluitvormingsproces over stedenbouwkundige (beleids-) ontwikkelingen plaatsvindt op basis van een maatschappelijk breed gedragen consensus die gestoeld is op volledige en tijdig beschikbaar gekomen van informatie en het kunnen afwegen van deze informatie in openbare discussie op het juiste moment. Daardoor zal de betrokkenheid van burgers en maatschappelijke groeperingen bij de besluitvorming van de gemeenteraad aanzienlijk worden versterkt. Deze betrokkenheid is essentieel voor een duurzame en inspirerende inclusieve samenleving, gestoeld op een vitale ecologie. Dit kan enkel worden gerealiseerd als het algemeen belang de basis voor alle besluitvorming is.